

De reiskist van een missionaris

door Ton van Reen

Omdat we naar een kleinere woning zouden verkassen, nieuwer maar met een kleinere zolder, moesten er veel nooit meer gebruikte maar voor altijd bewaarde spullen worden opgeruimd. Vooral dingen van de bij ons inwonende grootmoeder. Een groot obstakel was de reiskist van heerom Johan. Nadat hij was overleden, was de kist naar ons gestuurd en had hij altijd ongeopend op zolder gestaan. Met etiketten van scheepvaartmaatschappijen als Koninklijke Rotterdamsche Lloyd en Stoomvaartmaatschappij Nederland. En van havensteden als Marseille, Carthago, Suez en Dar es Salaam. De reiskist van een wereldreiziger die mij liet dromen over een leven als avonturier in Afrika.

Grootmoeder had de spullen van haar zoon nooit durven bekijken, maar omdat de datum van verhuizen naderde opende ze, op aandringen van moeder, toch de kist. Wij waren er allemaal bij. Bovenop lag een bruine envelop, gericht aan: Weduwe Adriana Rijkers, moeder van onze confrater Johan Rijkers.

Met tranen in haar ogen las grootmoeder de brief van de overste van de Witte Paters voor. Met de condoleances en met de belofte dat al zijn confraters missen zouden opdragen voor het zielenheil van pater Johan.

Er was een stapeltje brieven in een envelop met het opschrift: Van Moet en Vat. Zoals ook mijn moeder haar ouders in het dialect van Gennep aansprak. Het waren de brieven die grootmoeder zelf en grootvader zaliger hadden geschreven aan hun zoon. Als jong student op het kleinseminarie in Esch. Als student op het grootseminarie in Carthago. Als missionaris in Kippelapala in Tanganyika. Als professor in Afrikaanse talen in Oxford. Haar laatste brief aan hem lag apart bij de grote envelop en was gedateerd 3 juni 1942. Hij was nooit opengemaakt.

Er was een doos met veel foto's van jolige jongemannen. Op het kleinseminarie in donkere pakken. Op het grootseminarie in Carthago in de burnous, de Arabische klederdracht die zo kenmerkend was voor de Witte Paters. Foto's van Afrikaanse mensen in hun dorpen, in hun kerkjes, op school. En foto's van vroeger thuis. Grootmoeder met de kleine Johan, en met zijn zusje, die mijn moeder zou worden.

We haalden de kist leeg. Veel boeken over de volkeren van Afrika, met foto's in zwart-wit van meestal halfnaakte mensen, de vrouwen met blote borsten, waarop duidelijk te zien was hoe zwart Afrikanen waren. Twee spijkerbeelden. Een schild met het opschrift: zoeloeschild.

Veilig verpakt tussen ondergoed, overhemden en sokken zat een luxueus houten kistje, waarop een kelk was afgebeeld. In gouden letters stond er onder: Gaat heen en onderricht alle volkeren. In het kistje zat de gouden kelk die Johan van zijn familie had gekregen toen hij als pas gewijd priester zijn eerste mis had opgedragen.

Grootmoeder stapelde alles weer terug in de kist en sloot hem weer. Alleen de brieven die zij en haar man aan hun zoon hadden geschreven nam ze mee. Dagenlang zat ze de brieven te lezen en te herlezen.

Hoewel er eigenlijk geen plaats voor was, ging de kist toch mee naar de nieuwe woning. Pas jaren na grootmoeders dood opende moeder de kist opnieuw. Ze schonk de kelk aan een Afrikaanse priester en de spijkerbeelden en het schild aan het missiemuseum. Vaak herlas ze de brieven van haar broer en de brieven van haar ouders aan hem.

Onlangs heb ik de brieven, om en om en op datum geselecteerd, gelezen. Het geheel is een dik boek over mensen van nog niet zo lang geleden die heel anders dachten dan wij. De priester Johan die in zijn brieven vertelt dat alle mensen in de hele wereld net zo beschaafd en net zo katholiek moesten worden zoals wij dat in Limburg voor de oorlog waren. Zijn moeder, die dacht dat de Afrikaanse heidenen nog in rieten rokjes liepen, zoals op de vele spotprenten in de toentertijd veelgelezen Katholieke Illustratie. Ze had er geen weet van dat er achthonderd jaar geleden al grote beschavingen waren in Afrika, zoals het Shona-koninkrijk Zimbabwe, dat 'paleizen van steen' betekent. Die schitterende paleizen en torens, in de vorm van gevlochten bijenkorven, staan er nu nog. De bevolking is door Portugezen in de zeventiende eeuw uitgeroeid. Net als in de vele andere koninkrijken zoals Toro en Buganda was de geneeskunst er op een hoog niveau en gebruiken wij nu pas de kennis van wat wij tot voor kort minachtend medicijnmannen en toverdokters noemden. En heidenen? Er is geen respectvoller religie dan de voorouderverering zoals we die kennen van de Afrikanen. Hoogmoedig meenden we dat wij onze beschaving en ons geloof aan alle andere mensen in de wereld moesten

opdringen en schoven alles wat anders was als heidens en achterlijk aan de kant.

In een bijna niet te lezen handschrift schrijft grootmoeder dat ze hoopt dat Johan, ondanks de oorlog, toch ooit veilig terug zal keren in haar armen. Dat gebeurde niet. Zevenendertig jaar oud overleed hij, terug in Europa, aan een tropische ziekte, zoals veel jonge priesters in Afrika. De helft van zijn klasgenoten van het kleinseminarie in Esch was toen al dood. God was niet mild voor de werkers in zijn wijngaard.

Bron: voorpublicatie uit 'Verhalen van ontroering' (werktitel), een verhalenbundel in voorbereiding (2018)